

ÇEVİRİLER

HIZIR BEY'İN (ö. 863/1459) "el-KASİDETÜ'N-NÛNİYYE" İSİMLİ MANZUM RİSALESİ VE TÜRKÇE'YE ÇEVİRİSİ*

M. Sadi ÇÖĞENLİ**

Hızır Bey, Eskişehir'e bağlı Sivrihisar kazasında doğdu. Doğum tarihi bazı kaynaklarda 810 (1407) olarak verilir. Babası Sivrihisar kadısı olan Celâleddin Efendi'dir. Annesinin Nasreddin Hoca'nın kızı olduğuna dair bilgiler şüphelidir. İlköğrenimini babasından gördü; ardından Bursa'da Molla Yegân olarak şöhret bulan Ahmed b. Armağan'ın yanında tahsiline devam etti. Bu arada hocasının kızı ile evlendi. Öğrenim hayatını tamamladıktan sonra Sivrihisar'daki bir medresede müderris olarak göreve başladı.

Daha sonra Edirne'deki Üç Şerefeli Cami Medresesi'nde ders veren Hızır Bey (855/1451), Yanbolu kadılığı da yaptı. Fâtih Sultan Mehmed, İstanbul'un fethinden hemen sonra Hızır Bey'i yeni başşehir kadı olarak tayin etti. Ancak bu görevde iken genç sayılabilecek bir yaşta vefat etti (Rebûlevvel 863/Ocak 1459). Mezarının Zeyrek'te olduğu belirtilir. Mecdî, kabrinin Şeyh Vefâ yakınında divan şairi Necâtî Bey'in yattığı tekkenin hazîresinde bulunduğunu kaydeder.

Eserleri

1. *el-Kasîdetü'n-nûniyye*: Hızır Bey'in eserleri içinde en meşhur olanıdır. 105 beyitten meydana gelen kasidede kelâm meseleleri önemlerine göre bir veya birkaç mısra da ele alınmış ve Mâtürîdî ekolü çerçevesinde işlenmiştir. Eser pek çok kimse tarafından çeşitli dillere tercüme ve şerhedilmiştir.

2. *Ucâletülleyle ev leyleteyn*: Kaynaklarda verilen bilgiye göre; Fâtih, Hızır Bey'in kendisine sunduğu bu kasideyi, görüşünü almak üzere Molla Gürânî'ye göndermiş. Gürânî, lâzım olan "zâde" fiilinin kasidede müteaddî olarak kullanıldığını sultana bildirmiş, sultan da durumu Hızır Bey'den sormuştur. Hızır Bey bu itiraza, "zâde" fiilinin Kur'an'da müteaddî kullanıldığını gösteren, aynı zamanda hasetçilik ve ikiyüzlülüğe dair iğneleyici ifade taşıyan bir âyetle (el-Bakara 2/10) karşılık vermiştir. Ucâle'nin ayrı bir kaside mi, yoksa el-Kasîdetü'n-nûniyye'nin ithafnâmesi mi olduğu tartışmalıdır.

* Dergimizin 51. sayısında yayımlanmış olan bu çeviriye, çok sayıda dizgi hatası olması nedeniyle 52. sayıda tekrar yer verilmiştir.

** Prof. Dr. Atatürk Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Arap Dili ve Edebiyatı Bölümü
msadi.cogenli@atauni.edu.tr

3. *Tefsîr-i Yâsîn-i Şerîf*: Yâsîn sûresinin Türkçe tefsirinden ibaret olan eserde âyet ve hadis metinleri yazıldıktan sonra gerekli açıklamalar Türkçe olarak yapılmaktadır.

4. *Terceme-i Külliyyât-ı Hoca Ubeydullah*: Nakşî şeyhlerinden Hoca Ubeydullah'ın vaazlarını ve tasavvufî nasihatlerini ihtiva eden risâlelerinin Türkçe tercümesidir.

5. *Terceme-i Metâliu'l-envâr*: Kadî Sirâceddin el-Urmevî'ye ait *Metâlibu'l-envâr* adlı mantık kitabının bazı ilâvelerle birlikte Farsça'ya yapılan tercümesidir.

Hızır Bey'in, kaynaklarda üzerinde önemle durulan ve bazılarında bir *Kasîde-i Tâiyye* olduğu ileri sürülen bir müstezadı da bulunmaktadır. Yedi beyitten meydana gelen müstezad, Hızır Bey'in hassasiyetinin ve ince ruhunun ürünü olarak kabul edilir.¹

el-Kasîdetü'n-nûniyye'nin Çevirisi

1- Hamd, vasıf ve şanı yüce, hükmü batıl şâibelerden münezzeh olan Allah'a mahsustur.

2- O'ndan olan salat (rahmet, Allah'ın) dinini açıklayan, Adnan'ın soyundan gelen nebimiz Mustafa'ya,

3- Âl ve ashabına sonra onlara uyanlara -bulutlardan kırlara yağan yağmur devam ettikçe- olsun.

4- Bu (kaside), günahkâr suçlu kulun (Hızır Bey'in), inançlı olanlara tavsiye ettiği (inanılması gerekli) inançlar (manzumesi) dir.

5- O kasideyi adâlet ve ihsân sahibine (Allah'a) emanet ederek kendisinde şüphe olmayan bir günün azığı olarak hazırladım.

6- Allahımız vâcib (ü'l-vücut=varlığı, zatının gereği) dir. Öyle olmasa, imkân (olabilirlik) ile kuşatılmış teklîkler/ihtimaller zinciri sona ermezdi.

7- Yine olay ve varlıklar, başlangıcı olmayan bir yaratıcı mûcîdin varlığına şahittir.

8- Mahlûkatın yaratılması –tesadüfi bir ittifak olmadığı için- muhalefetten hâlî olarak ikinci bir (tanrı) buyruğu(nu) imkânsız kılar.

9- Allah'ın zatı yaratıklar gibi değildir. Öyle ise (vâcibü'l-) vücut(un) hükmü yaratıklar(ın hükmü) ile eşit sayılamaz.

¹ Hızır Bey hakkında geniş bilgi için bakınız: Yazıcıoğlu, Mustafa Said, "HIZIR BEY" Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi (İSAM); İstanbul, cilt: 17, sayfa: 413-415.

10- Allah'ın (kendi varlığının) dışındakilerden müstağni olması -bileşigin iki cüze ihtiyacından dolayı- O'nun (cüzlerden) mürekkeb olmasını ortadan kaldırır.

11- Allah, kül (bileşik) cüz (parça) ve araz (başka bir şeyin varlığına muhtaç) olmadığı gibi, araz ve varlıklara bir mekân da değildir.

12- Hangi anlamı kastedersen et (Allah'a) cevherdir deme! Allah'ın ismini eksikliği çağrıştıran (vasıflar)dan da tenzih et!

13- İrfan sahiplerince malumdur ki Allah, ittihat ve hulul olmaksızın her şeyi (ilim ve kudretiyle) ihata etmektedir.

14- (Allah'ın) mekân ve zamanlarla hiçbir ilişkisi, şekil ve renklerle nitelenme durumu da yoktur.

15- Allah diri, gören, bilen, dilediğini yapan, güçlü, -söz ve ses olmaksızın- konuşandır.

16- (Allah'ın sıfatları) zatından başkası olmadığından, basiretli (kişilerin) gözünde başlangıcı olmayanların (ezelilerin) birden çok olması lazım gelmez.

17- Gerek toplu, gerek birbirini izleme şeklindeki zincirlemenin (sürüp gitmesinin) olumsuzluğu, yaratıcı ve tanzim edicinin gücünü ifade etmiştir.

18- Nitekim gerçeğe vakıf olan bilginler, Allah'ın fiillerinin çok muntazam olduğundan (gerçek) müessirin ilmine (her şeyi bildiğine) delil getirmişlerdir.

19- Allah'ın bütün zamanlar (da meydana gelen şeyler)i bilmesi, (ezeli olan) ilminin zamanlarla kayıtlı olmasını gerektirmez.

20- Hiçbir şey Allah'ın iradesinin dışına çıkamaz. Ancak O, asla (şirk ve isyan yoluyla) küfr (ân-i nimet) e razı değildir.

21- (Allah'ın) irâdesi emir ve istek değildir. Belki takdir edileni tercih ile özelleştiren bir sıfattır.

22- (Birinin diğerine) tercihi olmayan (herhangi bir) şeyin (diğerine) tercihi -susuzun, su ile dolu iki kaptan birini tercih etmesi gibi- câizdir.

23- Allah'ın yaratma gücü -zamanla sınırlı değil- ezelidir. Ancak yarattığı zamanlı ve anlıdır.

24- Konuşmamız içgüdülü bir sıfattır ki onunla biz, dilsizden veya konuşamayan hayvandan ayrılırız.

25- (Konuşma sıfatı ise) bir şeyi bilmek veya onu istemek (demek) değildir. Çünkü o (konuşma, bilgi ve irâdeden ibaret olan bu üç) sıfatın vicdanlarda birbirlerinden temâyüz eden farkı vardır.

26- İncil ve Kur'an (ın indiği diller) gibi (çeşitli) dillerin yaratılmış (mahluk) olmaları kelâm-i nefsinin (Allah'ın zatı ile kaim sözün) yaratılmış (mahluk) ve çok olmasını gerektirmez.

27- Din (in varlığı Allah'ın) kelim (sıfatın) a bağlı değildir. Çünkü dinin ispatı için Kur'an'ın (en kısa süresine nazire yapmaktan insanları) aciz bırakması kifayet eder.

28- Allah'ın gözlerle (Cennetten) görülmesi müminler için vaki (olacak) dir. Ancak (hakikati göremeyen) körler için değil.

29- Görüntüsü, onun cevher veya araz ya da sonradan meydana gelmiş olmasından ötürü değildir.

30- (Cenab-ı) Hakkın hakikati bizim âlemimizle idrâk edilemez. Ancak o (kelam bilginleri tarafından Allah'ın hakikatinin inana) nlar (tarafından bilinip bilinemeyeceğin) in tereddüdü Cennettedir.

31- Allah, (bütün) kulların fiillerinin ve insanın fiilinden meydana geldiği sanılan şeylerin (hepsinin) yaratıcısıdır.

32- Mecaz olarak peygamber ve şeytana nispet edilseler de gerçekte hidayete erdiren (ve gerçekte) saptıran (Allah) dır.

33- (Bir şeyin) Hüsn (güzel olma) ve Kubh (çirkin olma hükmü) dini (n koyduğu hükme göre) dir. Ancak biz (Maturidi)ler o ikisinin akıl ile de kavranabileceğini söyleriz.

34- Kullar için (kendi cüz'i) ihtiyarları vardır ki o onların kesbi (kazanımları)dir. Bından dolayı onlar (fiillerinde) itaat ve isyan ile nitelendirilirler.

35- İlahi hükümde aklın bir rolü yoktur. Bazı ilâhi hükümlerin ta'lilinin (sebeb gösterilmesinin) câiz olmasında iki görüş vardır.

36- Kul gücünün fevkinde (bir şeyle) mükellef tutulmaz. Ancak o (hakikatleri anlamakta) âciz ve zorlanan akıl ile değil (nass ile bilinen bir mesele)dir.

37- Eğer (her kul hakkında) en uygun olan (şeyi yaratmak Allah üzerine) zorunlu olsaydı (Allah) hiçbir ferdi küfür, fakirlik, bela ve üzüntülerle imtihan etmezdi.

38- Canlının yemesi için gönderilen rızık, haram veya mubah olmak üzere iki kısımdır.

39- Hiçbir canlı (nın ölümü) ecelinden önce olamaz. Her ne kadar yırtıcı hayvanların dişlerinde parça parça olsa bile.

40- Bütün mevcudat sonradan meydana gelmiştir. Onun parçasının tek bir cevher (atom) olduğu da delil ile sabittir.

41- Yüksekğin (göğün) alçak (yer) ile -yörüngede döndüğü için- (birinin diğerine) sebebiyete dayanmayan bir ilişkisi vardır. Belki (her) ikisi de (karşılıklı olarak) birbiri ile ilişkilidirler.

42- Allah, mucize ve apaçık delillerle doğrulanmış olan elçileri, bize hidayet olarak gönderdi.

43- Mahlûkatın akli hükümlerle, dini bilgilerde bir tamamlayıcıya ihtiyacından dolayı (gönderdi).

44- Eğer elçi olmamış olsaydı -(insan, lehine olanları) seçtiği ve (aleyhine olanların) düşmanı olduğu için- ne dünya ve ne de âhiret işi intizama girmezdi.

45- Muhammed (A.S) resullerin en faziletlisidir ki insanlar onu (n peygamberliğini) tasdik eden şeyi bitki ve hayvanlardan da duymuşlardır.

46- Basiretli kişiler için onun hali/durumu (gerek nübüvvetten önce ve gerek nübüvvetten sonra) her iki durumda da açıktır.

47- (Onun mucizelerden biri) Osman b. Affan'a isâbet edecek belâyı haber verme gibi gâibten haber vermek suretiyle anlatması,

48- Keza Kisra ile sahabe arasında (savaş çıkacağına ve Kisranın) hazine (leri) nin (Allah yolunda) infâk ve (onlara âit bazı) şehirlerin tahrib olacağına dair meydana gelecek durumlar (dan haber vermesi),

49- keza ashabın iki defa deniz seferi yapacaklarını ve birinci seferinde Milhan'ın kızının da olacağı (nı haber vermesi),

50- keza ayı ikiye bölmesi ve Mirac (ın meydana geldiği gecenin) sabahı (Kureyşin Şamdan gelmekte olan) kervanların durumundan sorduklarında (gerçeği) ortaya koyması,

51- keza Bedir (harbin)de kumları düşmanların gözlerine (girercesine) artması ve Uhud (savaşın) da İbn-i Numan'ın (düşman süngüsü ile çıkan) gözünü yerine iade etmesi (mucizelerindendir).

52- Sahiheyn (Buhari Müslim) in rivayet ettikleri hadisler gibi (hadis imamları mucizeler ile ilgili) birçok sahih hadis rivayet etmişlerdir.

53- (Peygamberlik görevinin) doğruluğu ile ilgili (kesin) delil(ler) bütün rivayet (edilen hadis)ler arasında müşterek olup Hassan'ın şiiirinin anlamı gibi (nesilden nesile) aktarılmış(lar)dır.

54- Âyet (ve mucize)lerin en büyüğü Kur'andır. Çünkü (edipler benzerini söyleme yönünde) akıllarını kullanmakla beraber en kısa suresine nazire yapmaktan aciz kalmışlardır.

55- O'nun miracı uyanırken cesetleriyle vuku bulmuştur ki (bu) âyet, meşhur hadis ve âhâd haberlerle (sabit) dir.

56- Miracın vukuu mükerrerdir. (hadisciler) Onunla iki hadisin delâlet ettiği şeyle (meydana gelen) çelişkiyi giderdiler.

57- Muhammed (A.S.V)'in (tebliğ ettiği İslam) dini bütün dinleri neshed(ip hükmünü ortadan kaldı)rmıştır. O ortadan kaldırış Deyyan (olan Allah) ın (haşa kullara uygun olanı önceden) bilmemesini gerektirmez.

58- Musa b. İmran (kendisine inen) Tevratının bazı hükümlerinin neshedileceğini bazen söylerdi. Fakat (hakikate vakıf olan yahudi bilginler, âhir zaman peygamberine) hasetlerinden dolayı (bunu) rivayet etmediler.

59- Peygamberler (gerek peygamberlik gelmeden önce gerek sonra ölüm korkusuyla bile olsa gizli ve) açıkça küfür, yalan ve günah işlemekten (bilginlerin) ittifak(ı)yla berâdirler.

60- (Peygamberler, bilginlerimizin) çoğunluğuna göre bilerek büyük günahlardan ve eksik tartma gibi bayağılığa, âdiliğe dalâlet eden şeylerden de (beridirler).

61- Peygamberlerin zellelerini hikâye eden (bazı) kıssalar vahiy (peygamberlik)den önce ya da unutmaya ile (meydana gelmiştir diyerek) tevil edilirler.

62- Peygamberlerin meleklerle üstünlüğü vardır. (Buna) bilgi öğretimi ve ikram(-i ilâhi) delâlet eder.

63- Veliler için kerâmet (gösterme) ler mümkündür. Nitekim (bu Hz. Süleyman(A.S.)ın veziri) Asaf, (Peygamberin ashabından olan) Ebüdderda ve Selman'dan nakledilmiştir.

64- (Hz. Ömer) el-Faruk ile (Nihavende gönderdiği komutan) Sâriye arasında iki aylık bir mesafe bulunduğu halde (O'nu dağ tarafından gelecek tehlike hususunda uyararak) engel olması (da keramet olarak kabul edilir).

65-Peygamberlerin (velilerden) üstünlüğü açıktır. Hatta ehl-i sünnet (bilginlerin)in görüşüne göre onun peygamberliği (peygamberlikten önce hâiz olduğu) velilik mertebesinde de üstündür.

66- Peygamberlerden sonra insanların en üstünü -akranlarından önce peygamberi tasdik ettiği için- Ebubekir'dir.

67- Hz. Ebubekir'den sonra (insanların en üstünü) Hz. Ömer el-Faruk'tur. Çünkü o, Resulün dinini açıklamada çokça yardım edenlerin en hayırlısıdır.

68- Hz. Ömer'den sonra büyüklerimiz Hz. Osman'ın üstünlüğünde tereddüt olmadığına fetva verdiler.

69- Hz. Osman'dan sonra (insanların en üstünü) Hz. Ali olup o, onlardan (neseben) Hz. Peygamberin en yakını ve damatları arasında en sevgilisidir.

70- Haşir (öldükten sonra dirilme) ve ilk yaratılış -zamanın dahil olmamakla beraber- imkân (bakımından farksız olduğu) ve (insanların bu farksızlığı) ayırt etmesi bakımından eşittir.

71- Bedenlerin yeniden dirilmesinde yok olan (kısım)ların bizzat îadesiyle mümkün olabileceği sözüne ihtiyaç dahi yoktur.

72- (Bir insan başka bir canlı tarafından) tamamen yenilmiş bile olsa aslı haşır edilen aslî cüzler (ile)dir. O yenilenler başka bir cesedin cüzleri de olamazlar.

73-Daima doğru konuşan (Hz. Peygamber)in -Sırat veya Mizan gibi- açıkladığı (vukuu) mümkün olan şeylerin hepsi meydana gelecektir.

74- Keza (amellerin) muhasebe(si) ve Kıyametin şiddetli durumu yahut (müminler için hazırlanmış nihayetsiz) bardakları ihtiva eden Efendimizin havuzu gibi (vukuu mümkün olan şeylerin hepsi meydana gelecektir).

75- Nimetlerin lezzetini veya haşerelerin verdiği acıları hissedecek kadar kabir hayatı da (Hz. Peygamberin haber vermiş olduğu vukuu mümkün olan şeylerdendir).

76- Günahın (karşılığında verilecek) cezası (Allah için) mecburiyet olmayıp adalet(in gerçekleşmesi demek) tir. (İyiliklere karşı) mükâfat da Mennan (olan Allah)'ın ihsanındandır.

77- Bizim ibadetlerimiz nasıl Allah'a karşı mükâfatı mecbur kılabilir? (O ibadeti yapmak için Allah'ın bize ihsan ettiği) zaman nimeti bile bütün teşekkürlerin üstündedir.

78- Aklen, küfrün bağışlanması caiz görülse de onun hakkında (Kur'an'da) cehennemde ebedi kalma nassı vârid olmuştur.

79- (Kur'an-ı Kerim birçok yerinde) "Cennet hazırlanmıştır" ifadesi ve Hz. Âdem'in (bir müddet) kalmasından sonra oradan (dünyaya) nakli Cennetin el'an varlığını gerektirir.

80- Cennetin nimetleri ebedi olup hiç yok olmayacaktır. Yiyecekleri devamlı olup hiçbir zaman bitmeyecektir.

81- Kincilerin kıskançlıklarına rağmen büyük günah işleyip de tevbesiz (ölen)ler için af ümidi vardır.

82- Çünkü o (mütezele mezhebinde ola)nlara göre tevbe ile beraber affedilecek bir ceza kalmıyor ve af ayetleri de tevbe ile kayıtlanmamıştır.

83- (büyük günah işleyenlere şefaatin olmayacağını ifâde eden ve bütün) zaman ve şahısları içermeyen âyetler (büyük günah işleyenler hakkındaki) şefaât hadislerini sınırlamazlar.

84- Bütün peygamberler, belki (bilgin ve şehitler gibi diğer) hayırlı (insan)lar Allah katında isyankâr (kul)lar için şefaatte bulunma hakları vardır.

85- Duanın ölümler ve diriler için faydası vardır, bu durum bazı zamanlarda müşahede edilmiştir.

86- (İnsanın yaptığı) ameller imana dâhil değildir. Aksine (iman) tasdik ve kabulden başka bir şey değildir.

87- (İslam) din(i), insanın Zünnâr bağlamasını –putlara tapmak gibi- inkâr alâmeti saymıştır.

88- İmân ve İslâm birbirinden farklı (tabirler) değildir. Dinde her ikisi için iki ayrı hüküm de yoktur.

89- Taklitçi her ne kadar (şahsi) gayreti terk etmekten ötürü günahkâr olsa da mükâfat görebileceği bir imanı vardır.

90- Numan'a (Ebu Hanife'ye) göre akıllı bir insan, düşünme çağına erişip de yaratıcısını bilmemesinden hiçbir şekilde mazur değildir.

91- Deliler ve çocuklarda(n sorumluluk sakıt) olduğu gibi, kulun yükümlülüğünü düşürecek hiç bir (makam ve) mertebe de yoktur.

92- İnsan içtihat eden birisi olarak dini (konularda verdiği) hükümlerde yanılabilir. Hz. Davud'un Hz. Süleyman'ın kararındaki (yaptığı hatanın) hükmü gibi.

93- Kıyâmet gününde kurtulma niyeti ile bile olsa hiçbir kimsenin imanında şüphe etmemek gerekir.

94- Şeytan kâfir ve cani olsa bile (ona) laneti terk eden herhangi bir kimseye sorumluluk yoktur.

95- (Hz. Muaviye'nin oğlu) Yezid, şeytandan daha fesatçı olmadığından (onun hakkında da) sus ve mel'un ismiyle yerilmesine razı olma!

96-(Dini bir) rivayet olarak (devleti idare edecek bir) lider tayin etmek - zarar ve anarşi ihtimalini engellemek için- bizim üzerimize vaciptir.

97- Peygamberin işaretleriyle imamımız, Hz. Ebu Bekir'dir. Nitekim uzak yakın (herkes bunda) ittifak etmiştir.

98- Sonra Hz. Ebu Bekir (Ömeru'l) Faruk'u (yerine) seçti. Ondan sonrada (hilafet makamına gelecek kişi sahabe içinde) önde gelenler² arasında şuraya bırakıldı.

99- Onlar arasındaki beş kişi (hilafeti) altıncı (arkadaş)larına teslim ettiler ve hepsi tam bir bağlılıkla sahabe huzurunda ona biat ettiler.

100- Bu (kişi Hz.) Osman idi. Ondan sonra ileri gelenler gönül birliği içinde Hz. Ali'ye biat ettiler.

101- Hz. Ali hakkında da (Hz. Peygamber tarafından) bir nass (söz) yoktu. Belki (sahabiler onun halife olması hususunda) içtihat ettiler. Ancak Hz. Muaviye de -Mervan gibi- (ictihadında) hata etmiştir.

102- Allah resulünün bütün arkadaşlarını iyilik ve hayırla an ve (onları) yerenlerin yermelerini bırak! (ve onlara sakın uyma!)

103- Hz. Peygamberin bütün arkadaşları din için canlarını verdiler ve ilâhi kanunun en iyi destekçileri oldular.

104- Allahım! Beni onların sevgisinden asla mahrum etme! (Bu duaya) "âmin" diyenler imansızlıktan emin olurlar.

105- Beni hayır ile ananların sevinç ve neşeleri, yeryüzü nisan yağmurundan yeşerdikçe, devam etsin!

² Bunlar Hz. Osman, Hz. Ali, Hz. Abdurrahman b. Avf, Hz. Talha, Hz. Zübeyr ve Hz. Sa'd b. Vakkas'tır.

el-Kasîdetü'n-nûniyye'nin Orijinal Metni

- 1- أَلْحَمْدُ لِلَّهِ عَالِي الْوَصْفِ وَالشَّانِ مُنَزَّهَ الْحُكْمِ عَنِ آتَارِ بَطْلَانِ
- 2- مِنْهُ الصَّلَاةُ عَلَى مُبْدِي شَرَائِعِهِ نَبِيَّتَا الْمُصْطَفَى مِنْ نَسْلِ عَدْنَانِ
- 3- وَالْآلِ وَالصَّحْبِ ثُمَّ التَّابِعِينَ لَهُمْ مَا جَادَتِ السُّحُبُ لِلْمَرْعَى بِنَحْتَيْنِ
- 4- هَدَى عَقَائِدَ عَبْدٍ مُذْنِبٍ جَانٍ يُوصِي بِهَا كُلَّ مَوْصُوفٍ بِإِيمَانِ
- 5- أَعِدُّهَا ذُخْرَ يَوْمٍ لَا ارْتِيَابَ بِهِ مُسْتَوْدِعًا عِنْدَ ذِي عَدْلٍ وَإِحْسَانِ
- 6- إِلَهِنَا وَاجِبَ لَوْلَاهُ مَا انْقَطَعَتْ أَحَادُ سِلْسِلَةٍ خُفَّتْ بِإِمْكَانِ
- 7- كَذَا الْحَوَادِثُ وَالْأَرْكَانُ شَاهِدَةٌ عَلَى وُجُودِ قَدِيمٍ صَانِعٍ بَانَ
- 8- خَلَقَ الْخَلَائِقَ خِلْوًا عَنِ مُخَالَفَةِ إِذْ لَا تَوَارِدَ يَنْفِي الْقَوْلَ بِالْإِثْنَانِ
- 9- فَذَاتُهُ لَيْسَ مِثْلَ الْمُمَكِّنَاتِ فَمَا حُكْمًا الْوُجُوبِ مَعَ الْإِمْكَانِ سَيِّانِ
- 10- نَفَى غِنَاهُ عَنِ الْأَغْيَارِ كَثْرَتُهُ لِحَاجَةِ الْكُلِّ فِيمَا فِيهِ جُزْآنِ
- 11- وَ لَيْسَ كَلًّا وَلَا جُزْأً وَلَا عَرْضًا وَلَا مَحَالًّا لِأَعْرَاضٍ وَأَكْوَانِ
- 12- وَلَا تَقُلْ جَوْهَرًا أَبًا عَنَيْتَ بِهِ وَ نَزَّهَ الْأَسْمَ عَنِ إِيْهَامِ نُقْصَانِ
- 13- بِكُلِّ شَيْءٍ مُحِيطٌ لَا اتِّحَادَ لَهُ وَلَا حُلُولَ لَدَى أَصْحَابِ عِرْفَانِ
- 14- وَلَا اتِّصَالَ بِأَحْبَازٍ وَأَوْقَاتِ ذُو قُدْرَةٍ وَ كَلَامٍ غَيْرِ الْحَانِ
- 15- حَيِّ بَصِيرٍ عَالِمٍ شَاءَ إِذْ لَمْ تَكُنْ غَيْرَهَا فِي عَيْنِ يَقْظَانِ
- 16- وَ كَثْرَةَ الْقُدَمَاءِ غَيْرُ لَازِمَةٍ

- 17- نَفَى التَّسْلُسَ جَمْعًا أَوْ مُعَاقَبَةً أَفَادَ قَدْرَةَ ذِي صُنْعٍ وَ اِثْقَانَ
- 18- كَمَا اسْتَدَلَّ عَلَى عِلْمِ الْمُؤْتَمِرِ مِنْ اِثْقَانِ أَعْمَالِهِ أَرْبَابُ اِيقَانِ
- 19- وَ عِلْمُهُ بِالزَّمَانِيَّاتِ قَاطِبَةً لَا يَقْتَضِي فِيهِ تَوْقِينًا بِأَزْمَانِ
- 20- وَ لَيْسَ يَخْرُجُ شَيْءٌ عَنْ إِرَادَتِهِ لَكَيْتَهُ قَطُّ لَا يَرْضَى بِكُفْرَانِ
- 21- لَيْسَ الإِرَادَةُ أَمْرًا وَ ابْتِغَاءً بَلْ وَصَفٌ يُخَصِّصُ مَقْدُورًا بِرُجْحَانِ
- 22- يَجُوزُ تَرْجِيحُ مَا يُنْفَى تَرْجِيحُهُ كَفَى اِثْنَيْنِ مِنْ مَاءٍ لِعَطْشَانِ
- 23- تَكْوِينُهُ أَرْزَلِيٌّ لَا زَمَانَ لَهُ لَكِنْ مُكَوِّنُهُ فِي الْوَقْتِ وَ الْآنِ
- 24- كَلَامُنَا صِرْفَةٌ نَفْسِيَّةٌ فِيهَا نَمْتَازٌ عَنْ آخِرَسٍ أَوْ عُجْمٍ حَيَوَانِ
- 25- فَلَيْسَ عِلْمًا بِشَيْءٍ أَوْ إِرَادَتُهُ لِفَرْقِهَا بِاِفْتِرَاقٍ عِنْدَ وَجْدَانِ
- 26- لَا يَقْتَضِي خَلْقَ نَفْسِيٍّ وَ كَثْرَتَهُ خَلْقُ اللُّغَاتِ كَالْجِيلِ وَ فُرْقَانِ
- 27- الشَّرْحُ لَيْسَ بِفَرْعٍ لِلْكَلَامِ لِمَا يَكْفِي لِإِثْبَاتِهِ اِعْجَازُ قُرْآنِ
- 28- وَ رُؤْيَةُ اللَّهِ بِالْأَبْصَارِ وَاقِعَةٌ لِلْمُؤْمِنِينَ وَ لَكِنْ لَا لِعُمِّيَانِ
- 29- يُرَى الْهُوِيَّةُ لَا مِنْ جَوْهَرِيَّتِهِ أَوْ كَوْنِهِ عَرَضًا أَوْ سَبْقِ فَقْدَانِ
- 30- حَقِيقَةُ الْحَقِّ لَمْ تُعْقَلْ بِعَالَمِنَا لَكِنْ تَرَدُّدُهُمْ فِي دَارِ رِضْوَانِ
- 31- اَللَّهُ خَالِقُ أَفْعَالِ الْعِبَادِ وَ مَا يُظَنُّ تَوْلِيدُهُ مِنْ فِعْلِ اِنْسَانِ
- 32- هَادٍ مُضِلٌّ حَقِيقِيٌّ وَ اِنْ نُسِبَا عَلَى الْمَجَازِ اِلَى رُسُلٍ وَ شَيْطَانِ
- 33- اَلْحُسْنُ وَ الْقُبْحُ شَرْعِيَّانِ لَكِنَّا نَقُولُ بِالْعَقْلِ اِبْطَاقًا قَدْ يُنَالَانِ

- 34- وَ لِلْعِبَادِ اخْتِيَارًا وَ هُوَ كَسَبُهُمْ
 35- لَا دَخَلَ لِلْعَقْلِ فِي حُكْمِ الْإِلَهِ وَ فِي
 36- وَلَا يُكَلِّفُ عَبْدًا فَوْقَ طَاقَتِهِ
 37- لَوْ كَانَ أَصْلَحَ فَرَضًا مَا ابْتَلَى أَحَدًا
 38- وَ الرِّزْقُ مَا سَبَقَ لِلْحَيَوَانِ يَأْكُلُهُ
 39- وَ لَا يَفْتَدِمُ حَيَوَانٌ عَلَى أَجَلٍ
 40- كُلُّ الْعَنَاصِرِ وَ الْأَفْلَاقِ حَادِثَةٌ
 41- لِلْعُلُوِّ بِالسُّفْلِ رِبْطٌ لَا يَتَعَلَّلُ
 42- اللَّهُ أَرْسَلَ فِينَا بِالْهُدَى رُسُلًا
 43- لِحَاجَةِ الْخَلْقِ فِي حُكْمِ الْعُقُولِ إِلَى
 44- لَوْلَاهُ لَمْ يَنْتَظِمِ أَمْرُ الْمَعَاشِ وَ لَا
 45- مُحَمَّدٌ أَفْضَلُ الرُّسُلِ الَّذِي سَمِعُوا
 46- وَ أَمْرُهُ يَبِينُ فِي حَالَتَيْهِ لِمَنْ
 47- إِخْبَارُهُ عَنْ غُيُوبٍ كَالْحِكَايَةِ عَنْ
 48- وَ مَا جَرَى بَيْنَ كِسْرَى وَ الصَّحَابَةِ مِنْ
 49- وَ غَزْوَةِ الْبَحْرِ مِنْهُمْ مَرَّتَيْنِ وَ أَنْ
 50- وَ شَقَّةَ قَمَرًا وَ الْكُشْفُ إِذْ سَأَلُوا
 فَيُوصَفُونَ بِطُوعٍ أَوْ بِعِصْيَانٍ
 تَجْوِيزِ تَعْلِيلِهِ فِي الْبَعْضِ قَوْلَانِ
 لِكِنَّةٍ لَا لِعَقْلِ عَاجِزٍ عَانَ
 بِالْكَفْرِ وَ الْفَقْرِ وَ الْبُلُوى وَ أَحْزَانِ
 مُحَرَّمًا أَوْ مُبَاحًا فَهُوَ قِسْمَانِ
 وَ إِنْ تَقَطَّعَ فِي أَيَّامِ غِيَلَانِ
 وَ جُزْأَهَا جَوْهَرٌ فَرَدُّ بِبُرْهَانِ
 إِذْ قَدْ يَدُورُ مَدَارٌ بَلْ مُضَافَانِ
 مُصَدِّقِينَ بآيَاتٍ وَ تَبْيَانِ
 مُتَمِّمٍ وَ كَذَا فِي عِلْمِ أَدْبَانِ
 أَمْرُ الْمَعَادِ لِابْتِثَارٍ وَ عُذْوَانِ
 تَصْدِيقَهُ مِنْ جَمَادَاتٍ وَ دُؤْبَانِ
 كَانَتْ لَهُ فِي اغْتِيَارِ الْحَالِ عَيْنَانِ
 بَلُوى تُصِيبُ بَعْثْمَانَ بِنِ عَفَّانِ
 إِفْثَاقٍ كَثُرَ مِنْ تَخْرِيبِ بُلْدَانِ
 يَكُونُ مَعَ أَوْلِيئِهِمْ بِنْتٌ مِلْحَانِ
 غَدَاةٌ مِعْرَاجِهِ عَنْ حَالِ رُكْبَانِ

- 51- وَالرَّمِي بِالْبَدْرِ بِالْحَصْبَاءِ أَعْيِيهِمْ
وَالرُّدُّ فِي أَحَدٍ عَيْنَ ابْنِ نُعْمَانَ
- 52- فَكَمْ رَوَوْا بِأَسَانِيدٍ مُصَحَّحَةٍ
أَمْثَالَ مَا قَدْ رَوَى عَنْهُ الصَّحِيحَانِ
- 53- دَلَالَةُ الصَّدَقِ بَيْنَ الْكُلِّ مُشْتَرَكٌ
تَوَاتَرَتْ مِثْلَ مَعْنَى شِعْرِ حَسَّانِ
- 54- وَاعْظُمُ الْآيَاتِ قُرْآنًا لِمَا عَجَزُوا
عَنْ سُورَةٍ مِنْهُ مَعَ صَرْفٍ لِذُهَّانِ
- 55- مِعْرَاجُهُ وَاقِعٌ يَقْظَانُ فِي بَدَنِ
بِآيَةٍ وَ مَشَاهِيرٍ وَ وُحْدَانِ
- 56- وَفَوْعُهُ كَانَ تَكْرَارًا وَقَدْ دَفَعُوا
بِهِ تَعَارُضَ مَا دَلَّ الْحَدِيثَانِ
- 57- وَ دِينُهُ نَاسِخُ الْأَدْيَانِ أَجْمَعِهَا
وَلَمْ يَكُنْ نَسْخُهَا جَاهِلًا لِدَيَّانِ
- 58- وَ رُبَّمَا نَصَّ لَكِنْ مَا رَوَوْا حَسَدًا
بِنَسْخِ تَوَارَاتِهِ مُوسَى ابْنِ عَمْرَانَ
- 59- الْأَنْبِيَاءُ بَرِيضُونَ اتِّفَاقًا عَنِ
كُفْرٍ وَ كِذْبٍ وَ عَنِ فِسْقٍ بِإِعْلَانِ
- 60- وَ عَنْ كِبَائِرِ عَمْدًا عِنْدَ أَكْثَرِنَا
وَ حِسَّةٍ مِثْلَ تَطْفِيفِ بِأَوْزَانِ
- 61- يُؤْوَلُ الْقِصَصُ الْحَاكِي لِدُنْبِهِمْ
بِأَنَّهُ قَبْلَ وَحْيِي أَوْ بِنَسْيَانِ
- 62- وَ لِلنَّبِيِّينَ رُجْحَانٌ عَلَى مَلِكِ
تَعْلِيمِ عِلْمٍ وَ تَكْرِيمِ بَدَلَانِ
- 63- وَ لِلْوَلِيِّ كَرَامَاتٌ كَمَا نُقِلْتُ
عَنْ آصَفٍ وَ أَبِي الدَّرْدَاءِ وَ سَلْمَانَ
- 64- وَ صَدِّ سَارِيَةِ الْفَارُوقُ عَنْ جَبَلِ
وَ الْبَعْدُ بَيَّتَهُمَا فِي الْقَدْرِ شَهْرَانِ
- 65- فَضْلُ النَّبِيِّ جَلِيٌّ بَلْ نُبُوَّتُهُ
فَاقَتْ وَ لَائِتَهُ فِي قَوْلِ إِخْوَانِ
- 66- وَ أَفْضَلُ النَّاسِ بَعْدَ الْأَنْبِيَاءِ أَبُو
بَكْرٍ لِتَصُدِّيقِهِ مِنْ قَبْلِ أَقْرَانِ
- 67- وَ بَعْدَهُ عَمْرُ الْفَارُوقِ إِذْ هُوَ فِي
إِظْهَارِ دِينِ رَسُولٍ خَيْرٌ مِعْوَانِ

- 68- وَ بَعْدَ ذَلِكَ قَدْ أَفْتَى مَشَايَحُنَا
أَنْ لَا تَرُدُّدَ فِي تَفْصِيلِ عُنْمَانِ
- 69- وَ بَعْدَ ذَلِكَ عَلِيٌّ وَ هُوَ أَقْرَبُهُمْ
إِلَى النَّبِيِّ وَ أَحْظَى بَيْنَ اخْتَانِ
- 70- الْحَشْرُ وَ الْبَدِيُّ إِمْكَانًا وَ تَمْيِيزًا
وَ تَفَى مَدْخَلَ أَوْقَاتِ سَوِيَانِ
- 71- بَلْ لَا أَحْتِيَاجَ إِلَى قَوْلٍ بِصِحَّةِ أَنْ
يُعَادَ مَا عَدِمَتْ فِي حَشْرٍ أَبْدَانِ
- 72- أَجْزَاءُ أَصْلِيَّةٍ كُلاًَّ وَ إِنْ أَكَلَتْ
فَيْلِكَ لَمْ تَكُ أَجْزَاءً لِجُسْمَانِ
- 73- وَ وَقَعَ كُلُّ مَا نَصَّ الصَّدُوقُ بِهِ
مِنْ مُمَكِّنِ كَصِرَاطٍ أَوْ كَمِيْزَانِ
- 74- وَ كَالْحِسَابِ وَ أَهْوَالِ الْقِيَامَةِ أَوْ
كَحَوْضِ سَيِّدِنَا فِيهَا وَ كَمِيْزَانِ
- 75- وَ مِنْ حَيَاةِ قُبُورٍ مَا يُذَاقُ بِهِ
لَذَاتُ نَعْمَاءٍ أَوْ آلامِ دِيْدَانِ
- 76- عُقُوبَةُ الذَّنْبِ عَدْلٌ غَيْرٌ وَاجِبَةٌ
كَذَا الْمُثُوبَةُ مِنْ إِحْسَانِ مَّانِ
- 77- وَ كَيْفَ تُلْزِمُهُ طَاعَاتُنَا عَوْضًا
وَ نِعْمَةُ الْوَقْتِ تَرْبُوا كُلَّ شُكْرَانِ
- 78- فِي الْعَقْلِ غُفْرَانٌ كُفْرٍ جَائِزٌ لَكِنْ
أَتَى لَهُ نَصُّ تَخْلِيدِ بِنِيرَانِ
- 79- أُعِدَّتِ الْجَنَّةُ اسْتِدْعَى تَكْوُنُهَا
وَ نَقَلَ آدَمَ مِنْهَا بَعْدَ إِسْكَانِ
- 80- نَعِيمُهَا أَبَدِيٌّ لَا زَوَالَ لَهُ
وَ أَكَلَهَا دَائِمٌ لَا أَكْهُ فَنَانِ
- 81- أَهْلُ الْكِبَائِرِ غَيْرُ التَّائِبِينَ لَهُمْ
رَجَاءُ غَفْوٍ بِرَغْمِ الْحَاسِدِ الشَّانِي
- 82- إِذْ لَا عُقُوبَةَ تُعْفَى عِنْدَهُ مَعَهَا
وَ لَمْ يُفَيِّدْ بِهَا آيَاتُ غُفْرَانِ
- 83- وَ لَا تَخْصُ أَحَادِيثَ الشَّفَاعَةِ مَا
لَيْسَتْ تَعْمُ لَأَوْقَاتٍ وَ أَغْيَانِ
- 84- وَ لِلرُّسُولِ بَلِّ الْأَخْيَارِ كُلِّهِمْ
شَفَاعَةً لِعَصَاةٍ عِنْدَ رَحْمَانِ

- 85- وَ لِلدُّعَاءِ لَأَمْوَاتٍ وَ أَحْيَاءٍ
مَنَافِعُ شُوهِدَتْ فِي بَعْضِ أَحْيَانِ
- 86- وَ لَيْسَ يَدْخُلُ فِي الْإِيمَانِ أَعْمَالٌ
بَلْ لَيْسَ ذَا غَيْرِ تَصَدِيقٍ وَ إِذْعَانِ
- 87- وَ الشَّرْعُ قَدْ عَدَّ شَدَّ الْمَرْءِ زُنَّارًا
دَلِيلَ جَحْدٍ كَمَعْظِيمٍ لِأَوْثَانِ
- 88- وَ لَا يُغَايِرُ إِيْمَانًا وَ إِسْلَامًا
وَ لَمْ يَكُنْ لَهُمَا فِي الشَّرْعِ حُكْمَانِ
- 89- وَ لِلْمُقَلِّدِ إِيْمَانٌ يُتَابُ بِهِ
وَ إِنْ يَكُنْ عَاصِيًا بِتَرْكِ إِمْعَانِ
- 90- لَا عُذْرَ مِنْ عَاقِلٍ فِي جَهْلِ خَالِقِهِ
إِنْ نَالَ مُدَّةً فِكْرٍ عِنْدَ نُعْمَانِ
- 91- وَ لَيْسَ مَرْتَبَةٌ لِلْعَبْدِ مُسْقِطَةٌ
تَكْلِيفُهُ كَمَجَانِنِ وَ صِيْبَانِ
- 92- قَدْ يُخْطِئُ الْمَرْءُ فِي فَتْوَاهُ مُجْتَهِدًا
كَحُكْمِ دَاوُدَ مَعَ فُتْيَا سُلَيْمَانَ
- 93- لَا يَنْبَغِي الشُّكُّ فِي الْإِيْمَانِ مِنْ أَحَدٍ
وَ إِنْ نَوَى مُنْجِيًا فِي يَوْمِ هِجْرَانِ
- 94- وَ لَا عِقَابَ بِتَرْكِ اللَّعْنِ مِنْ أَحَدٍ
فِي حَقِّ إِبْلِيسَ وَ هُوَ الْكَافِرُ الْجَانِي
- 95- فَالَّنْ يَزِيدُ يَزِيدٌ مِنْهُ مَفْسَدَةٌ
فَاسْكُتْ وَ لَا تَرْضَ لَوْمًا بِاسْمِ لَعَانِ
- 96- نَصَبُ الْإِمَامِ عَلَيْنَا وَاجِبٌ
لِدَفْعِ مَطْئُونِ إِضْرَارٍ وَ طُغْيَانِ
- 97- إِمَامُنَا يِإِشَارَاتِ الرَّسُولِ أَبُو
بَكْرٍ كَمَا أَجْمَعَ الْقَاصِي مَعَ الدَّانِي
- 98- وَ بَعْدُ نَصَّ أَبُو بَكْرٍ لِفَارُوقِ
وَ بَعْدَهُ صَارَ شُورَى بَيْنَ أَرْكَانِ
- 99- فَسَلَّمَتْ حَمْسَةٌ مِنْهُمْ لِسَادِسِهِمْ
فَبَايَعُوهُ بِطُوعٍ بَيْنَ أَغْيَانِ
- 100- وَ ذَاكَ عُثْمَانُ ثُمَّ الْقَوْمُ جُلَّتْهُمْ
قَدْ بَايَعُوا بَعْلَى عَقْدَ رِضْوَانِ
- 101- لَا نَصَّ فِيهِ جَلِيًّا بَلْ قَدْ اجْتَهَدُوا
لَكِنْ مُعَاوِيَةَ الْمُخْطِي كَمَرْوَانَ

- 102- وَ اذْكُرْ صَحَابَ رَسُولِ اللّٰهِ قَاطِبَةً
بِالْبُرِّ وَالْخَيْرِ وَ اهْجُرْ طَعْنَ مِطْعَانِ
103- وَ كُلُّهُمْ بَدَلُوا لِلدِّينِ مُهْجَتَهُمْ
وَلِلشَّرِيعَةِ كَانُوا خَيْرَ اَعْوَانِ
104- يَا رَبِّ لَا تَسْلُبْنِي حُبَّهُمْ اَبَدًا
مَنْ قَالَ آمِينَ يَأْمَنُ سَلْبَ اِيْمَانِ
105- وَ دَامَ نَضْرَةٌ مَنْ بِالْخَيْرِ يَذْكُرُنِي
مَا اخْضَرَ وَجْهَ الرَّبِّيْ مِنْ قَطْرِ نَيْسَانِ